

V. Zapukhlyak

INVESTMENT DEVELOPMENT OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF WORLD FINANCIAL CRISIS ON NATIONAL ECONOMY

The article explores trends in investment countries, including Ukraine, post-crisis period. Analysis of investment climate in Ukraine and the main factors that destimulate investment activity. The directions of increase of investment attractiveness of Ukraine's economy to foreign investors.

Key words: investment, investment climate, investment development, investment activity, the financial crisis.

© В. Запукхляк

Надійшла до редакції 20.06.2012

УДК 336.71

**АНАЛІЗ КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ****ОЛЬГА ЗАСЛАВСЬКА,**

аспірант кафедри банківського менеджменту та обліку

Тернопільського національного економічного університету

У статті розглядаються теоретичні та практичні аспекти кредитно-інвестиційної діяльності вітчизняних банків. Виконано оцінку кредитно-інвестиційного портфеля банківського сектора України. Розглянуто тенденції розвитку кредитно-інвестиційної діяльності банків на сучасному етапі. Виконано аналіз практики кредитно-інвестиційної діяльності українських банків за період 2008-2012 роки.

Ключові слова: кредит; інвестиції; цінні папери; кредитно-інвестиційна діяльність банку; кредитно-інвестиційний портфель банку.

Постановка проблеми. Розвиток економіки України, послідовне зростання та ефективна діяльність усіх її галузей вимагають активізації інвестиційного процесу в країні. У контексті проблеми особлива роль належить банківському сектору як домінуючій ланці фінансової системи. Комерційні банки забезпечують трансформацію капіталу та виступають посередниками в перерозподілі тимчасово вільних коштів, що набуває особливої актуальності в активізації інвестиційної діяльності.

Інтеграційні та глобалізаційні процеси вимагають від банківської системи дедалі різноманітнішого кола операцій, а відповідно, і підвищення рівня ресурсного забезпечення, удосконалення управління ризиками та стабільного функціонування. Тому основною передумовою розвитку вітчизняної економіки є інтенсивний розвиток банківської сфери шляхом розширення спектра операцій та послуг. Кредитно-інвестиційна діяльність банків є порівняно новим, але перспективним напрямом. Ураховуючи те, що на сучасному етапі інвестиційна привабливість вітчизняної економіки в міжнародному аспекті є досить низькою, інтерес до українських банків як до можливих інвесторів зростає. Співпраця банків із ре-

альним сектором економіки, у першу чергу, на кредитно-інвестиційній основі, є пріоритетним завданням для обох сторін. Гостра потреба господарюючих суб'єктів в інвестиціях породжує проблему пошуку їх ресурсного забезпечення. В умовах недостатності власних коштів для розвитку підприємницької діяльності саме банківські кредити можуть стати основним джерелом реалізації вітчизняних інвестиційних проектів. Водночас, існує ряд проблем, пов'язаних із залученням банківських ресурсів у реальну економіку. Серед факторів, які перешкоджають довгостроковому кредитуванню господарюючих суб'єктів, виділяють високі процентні ставки за кредит, обмежені обсяги банківських ресурсів, ризики фінансування та відсутність досвіду організації ефективної кредитно-інвестиційної діяльності.

Огляд та аналіз досліджень і публікацій. Необхідність активізації інвестиційного кредитування зумовила появу значної кількості праць вітчизняних та зарубіжних авторів, присвячених дослідженню ролі банківської системи у фінансуванні реального сектора економіки. Серед вітчизняних науковців варто виділити праці І. Бланка, Л. Кльоби, С. Леонова, Б. Луціва, Т. Майорової, А. Пересади та інших.

Висвітлення важливих аспектів означеної проблеми знаходимо й у працях зарубіжних авторів, зокрема, Д. Блекуелла, О. Буреніної, Є. Жукова, Д. Кідуелла, Р. Петерсона, Д. Сінкі, В. Слепова та інших.

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, зазначена проблема залишається недостатньо вивченою, тому існує необхідність подальшого дослідження та вирішення основних питань інвестиційної діяльності вітчизняних банків.

Метою дослідження є уточнення поняття кредитно-інвестиційної діяльності банків та аналіз й оцінка кредитно-інвестиційного портфеля українських банків.

Виклад основного матеріалу. Відіграючи роль фінансового посередника між населенням, суб'єктами господарювання та державою, банки забезпечують, по-перше, концентрацію тимчасово вільних грошових коштів, по-друге, перерозподіл акумульованих ресурсів відповідно до потреб економіки, по-третє, прискорення, упорядкування та раціоналізацію грошового обороту й, по-четверте, здійснення збалансованої діяльності, спрямованої на досягнення як власних інтересів, так й інтересів суспільства в цілому. Поступова трансформація національної економіки та розвиток ринкових відносин відкрили нові напрями діяльності банківського сектора, даючи можливість розширити спектр банківських послуг. Особливої уваги в цьому аспекті, на нашу думку, заслуговує банківська інвестиційна діяльність.

Зауважимо, що в науковій літературі мають місце деякі розбіжності у визначенні поняття "кредитно-інвестиційна діяльність банків".

Серед численних напрацювань із цього питання варто виділити наукові праці Б. Луціва, у яких, зокрема, банківські інвестиції поділяються на внутрішні та зовнішні. Внутрішні банківські інвестиції здійснюються, як правило, у формі вкладення грошових коштів у розвиток виробничо-технічної бази самого банку. Зовнішні банківські інвестиції здійснюються на довготерміновій основі, мають на меті вийти за внутрішні рамки комерційного банку та передбачають поєднання банківського капіталу з виробничим. Таким чином, при веденні інвестиційної діяльності банки можуть бути інвесторами або інвестиційними кредиторами, а банківські операції поділяються на інвестиційні, інвестиційно-позикові та позикові [9].

У фундаментальній вітчизняній економічній літературі діяльність банків у сфері інвестицій поділяють на два напрями: інвестиції у власну діяльність та інвестиції в інші види діяльності. У першому випадку вкладення у власні основні фонди дозволяє збільшити вартість активів банку. У другому випадку інвестиційна діяльність спрямовується на створення підприємств чи участь у їхній діяльності або ж здійснюється кредитування інвестиційних потреб клієнтів банку. Ці твердження доповнює Л. Кльоба, додаючи до названих аспектів інвестиційної діяльності банків операції з цінними паперами, посередницьку діяльність на фондовому ринку та інвестиційний консалтинг [7].

У цьому ж контексті С. Леонов пропонує розглядати поняття "інвестиційна діяльність банків" у широкому розумінні та тлумачить його як "інвестування коштів банків не тільки у фінансові активи (цінні папери) на первинному або вторинному ринку, але й у реальні активи (землю, підприємства, машини й устаткування)". Отже, практично всі активні операції

банків (у тому числі й кредитні) можна розглядати як інвестиційні [8, с. 59].

Деякі фахівці розуміють інвестиційну діяльність банків у першу чергу як процес купівлі фінансових інструментів (акцій, облігацій, векселів), тобто роблять акцент саме на операціях банку на фондовому ринку. Зокрема, А. Єпіфанов зазначає, що основними видами інвестиційних операцій банку є стратегічні (купівля контрольного пакету акцій для управління підприємством) та портфельні (купівля окремих видів цінних паперів для отримання доходу) [5, с. 180]. Таким чином, автор розмежовує інвестиційний та кредитний види діяльності банку.

Російські економісти В. Слепов та А. Мамедов розглядають інвестиційну діяльність банку в мікроекономічному та макроекономічному аспектах. На мікрорівні банк виступає інвестором, вкладаючи свої ресурси на певний термін у створення або придбання реальних та фінансових активів з метою отримання прибутку. У макроекономічному аспекті інвестиційна діяльність банків трактується як діяльність, спрямована на задоволення інвестиційних потреб економіки.

Таким чином, узагальнення основних напрямів участі банків в інвестиційному процесі дає таку картину:

- мобілізація банками коштів на інвестиційні цілі;
- надання кредитів інвестиційного характеру;
- вкладення коштів у цінні папери, паї, часткова

участь (як за рахунок банку, так і за дорученням клієнта) [10, с. 163].

Існування суперечностей у трактуванні поняття банківської інвестиційної діяльності підтверджує й позиція американських учених Д. Кідуелла, Р. Петерсона та Д. Блекуелла. Вони розмежовують дохідні активи банку та розподіляють їх на позики та інвестиції в цінні папери, виділяючи при цьому важливі відмінності між ними. Автори зазначають, що надання кредитів належить до основних видів діяльності банку. Позика є індивідуальною угодою між банком і конкретним позичальником, в основі якої лежать умови, що відповідають специфічним потребам клієнта. У той же час цінні папери являють собою стандартизовані контракти, що випускаються великими господарюючими суб'єктами, і їх придбання банками є знеособленою угодою. Надалі ці цінні папери можуть перепродаватися на вторинному ринку. На відміну від позик, інвестиції є операціями чистого фінансування, оскільки в цьому випадку банк не надає позичальникові ніяких послуг, окрім надання своїх коштів [6, с. 389].

Отже, можна виділити ознаки, які характеризують кредитно-інвестиційну діяльність банку: надання грошових коштів на довгостроковій основі на умовах платності, поверненості, строковості з метою реалізації інвестиційних проектів.

Банківський кредит є одним із можливих джерел інвестиційних ресурсів. Займаючись кредитно-інвестиційною діяльністю, банки виходять на інвестиційний ринок як особливі суб'єкти, які виконують не тільки роль інвестора, скільки роль посередника, який акумулює на ринку тимчасово вільні грошові кошти фізичних і юридичних осіб та трансформує їх у кредитні ресурси інвестиційного призначення. Участь банків в інвестиційних процесах сприяє рівномірному розподілу фінансових ресурсів між різними сферами підприємницької діяльності.

Звернемося тепер до аналізу практики кредитно-інвестиційної діяльності українських банків, який базується на оцінці їх кредитно-інвестиційного портфеля. Останній являє собою сукупність усіх позик,

наданих банками, та придбаних ними цінних паперів. Динаміка зміни основних показників кредитно-інвестиційного портфеля вітчизняних банків наведена в табл. 1.

Таблиця 1. - Кредитно-інвестиційний портфель банків України за 2008-2012 роки (на початок періоду, млрд грн)*

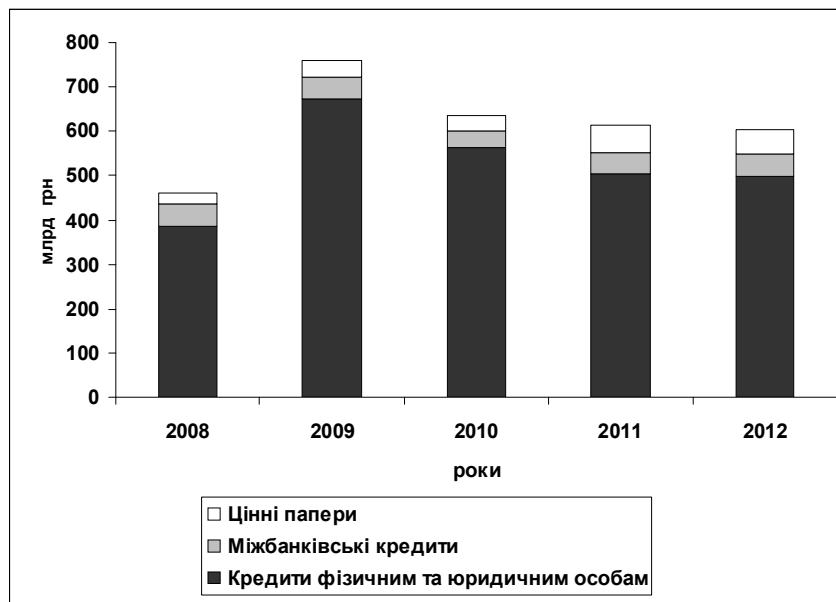
Показник	2008	2009	2010	2011	2012
Міжбанківські кредити	51,08	47,43	37,57	45,13	49,13
Кредити фізичним та юридичним особам	385,28	673,68	562,66	504,46	498,90
Цінні папери	25,79	38,58	35,20	63,70	56,16
Разом	462,15	759,69	635,43	613,29	604,19

* Джерело: складено на основі [11].

З огляду на наведені дані неможливо простежити чітку тенденцію як щодо окремої групи показників, так і щодо їх загальної суми. Стрімке збільшення обсягу кредитно-інвестиційного портфеля банків майже на 300,00 млрд грн на початок 2009 року не мало продовження в наступних періодах. Навпаки, 2009 рік у порівнянні з попереднім роком, ознаменувався суттєвим зменшенням загального показника - з 759,69 млрд грн до 635,42 млрд грн. Така ситуація була зумовлена розгортанням хвилі фінансово-економічної кризи, що, перш за все, заторкнула банківський сектор, унаслідок чого зменшилися грошові вкладення в національну економіку. У наступні періоди нарощування обсягів кредитно-інвестиційно-

го портфеля вітчизняними банками також не спостерігалось. Причиною цього може бути збільшення банками резервів під заборгованість клієнтів, яка вираховується із загального показника кредитно-інвестиційного портфеля. Для прикладу, за даними Асоціації українських банків, у 2009 році до резерву було відраховано понад 130,00 млрд грн [11]. Переважна частина цієї суми становила резерв під заборгованість фізичних та юридичних осіб, які також постраждали від фінансової кризи та перейшли до класу "сумнівних позичальників".

Частка кожного показника в загальному обсязі кредитно-інвестиційного портфеля відображена на рисунку 1.

Джерело: побудовано на основі [11].

Рис. 1. Динаміка зміни обсягів основних показників кредитно-інвестиційного портфеля комерційних банків України у 2008-2012 рр. (на початок періоду, млрд грн).

Очевидно, що основною складовою кредитно-інвестиційного портфеля вітчизняних банків є кредити, видані на потреби населення та суб'єктів господарювання. При цьому кредити юридичним особам складають майже 2/3 загального обсягу. Варто зазначити, що у 2007-2008 роках активізації процесу кредитування економіки посприяло розширення обсягів залучення коштів до банківської системи, що стало поштовхом до зниження процентних ста-

вок за кредитами. У цей період швидкими темпами зростали обсяги довгострокових кредитів як для суб'єктів господарювання, так і для фізичних осіб. Їх приріст утрічі перевищив приріст вимог банків за короткостроковими кредитами. Наприкінці 2008 року та протягом 2009 року залишки за кредитами почали стрімко зменшуватися. Це відбулося за рахунок зменшення кредитів, наданих на строк до 1 року, що частково пов'язано як із погашенням, так і з про-

лонгацією раніше отриманих кредитів. У 2010 році кредити, надані юридичним особам, залишалися основним напрямом кредитування вітчизняних банків. Найбільше зростання спостерігалось за довгостроковими кредитами - на 25 % у порівнянні з попереднім роком, що свідчить про певний ріст банківської кредитно-інвестиційної діяльності. Проте на початок 2012 року ситуація погіршилася. Кредитні вкладення довгострокового характеру в порівнянні з попереднім періодом зменшилися, а нарощування спостерігалось тільки щодо короткострокових кредитів. Видані банками кредити в основному направлялися на споживчі потреби населення та поточну діяльність суб'єктів господарювання.

Що стосується цінних паперів у портфелі вітчизняних банків, то їхня частка в загальному обсязі становила щорічно лише 7 %. При цьому слід зазначити, що в загальному обсязі переважали цінні папери, випущені державним сектором. Крім того, розміщення державних цінних паперів відбувалось в основному через рефінансування комерційних банків Національним банком України. Щодо цінних

паперів господарюючих суб'єктів, то їхня частка не перевищує 20 % від загального обсягу цінних паперів, придбаних банками України [2, с. 34; 3, с. 54].

Відомо, що характер кредитно-інвестиційної діяльності впливає на прибутковість та ліквідність комерційного банку. Підвищення питомої ваги кредитно-інвестиційних вкладень у загальних активах свідчить про те, що комерційний банк намагається підвищити прибутковість активів, нехтуючи їхньою ліквідністю [4, с. 21]. Для визначення характеру кредитно-інвестиційної діяльності банків використовують коефіцієнт рівня кредитно-інвестиційного портфеля в загальних активах:

$$K_{КИП} = \frac{КИП}{A} * 100\% \text{ [4, с. 23],}$$

де $K_{КИП}$ - коефіцієнт рівня кредитно-інвестиційного портфеля у загальних активах; $КИП$ - обсяг кредитно-інвестиційного портфеля; A - загальні активи.

Критерії оцінки кредитно-інвестиційної діяльності банку наведені в таблиці 2.

Таблиця 2. - Критерії оцінки кредитно-інвестиційної діяльності банку*

Значення коефіцієнта рівня кредитно-інвестиційного портфеля в активах, %	Характеристика кредитно-інвестиційної діяльності
Менше 65	Пасивна
65 – 75	Активна
Більше 75	Ризикова

* Джерело: [4, с. 21].

Розраховані коефіцієнти рівня кредитно-інвестиційного портфеля українських банків у загальних активах за 2008-2012 роки подані в таблиці 3.

Таблиця 3. - Коефіцієнт рівня кредитно-інвестиційного портфеля в загальних активах вітчизняних банків за 2008-2012 роки (на початок періоду)*

Показник	2008	2009	2010	2011	2012
Активи, млрд грн	599,40	926,09	880,30	942,09	1 054,28
Кредитно-інвестиційний портфель, млрд грн	462,15	759,69	635,43	613,29	604,19
Коефіцієнт рівня кредитно-інвестиційного портфеля в загальних активах, %	77	82	72	65	57

* Джерело: розраховано та складено автором.

Відповідно до значень коефіцієнта рівня кредитно-інвестиційного портфеля в активах, характер діяльності банківської сфери за перші два роки аналізованого періоду можна назвати ризиковим. У цей період спостерігається підвищення кредитної активності банків. Ризиковість пояснюється можливістю виникнення сумнівної або безнадійної заборгованості. Саме ці проблеми спіткали банківську систему України під час кризового періоду. Тому в подальші роки спостерігалася тенденція до стрімкого зниження питомої ваги кредитно-інвестиційного портфеля в загальних активах. Станом на 01.01.2012 р., згідно із розрахованим коефіцієнтом, кредитно-інвестиційну діяльність банків можна назвати пасивною. Так, наразі в активах збільшилася частка готівкових коштів та коштів на рахунках.

Викладені дані дозволяють зробити висновок, що активність банків у сфері кредиту та інвестицій дещо пригальмувалася кризовими явищами в економіці держави. Проте спад кредитно-інвестиційної діяльності банків поступово знижує свої обороти. Фахівці

засвідчують "очищення" кредитно-інвестиційних портфель банківської системи України від проблемної заборгованості [1].

Варто зазначити, що за останні роки в Україні значно покращилися умови для ведення ефективної кредитно-інвестиційної діяльності. На нашу думку, основними факторами, що позитивно вплинули на здійснення банківських інвестицій у реальний сектор економіки, є такі:

- вихід економіки держави з кризового стану;
- підвищення доходів фізичних та юридичних осіб;
- підвищення рівня власного капіталу банків;
- розширення фінансових можливостей банків за рахунок активного залучення коштів;
- зростання ліквідності банківських установ;
- зменшення вартості кредитних ресурсів;
- зростання інвестиційної привабливості вітчизняної економіки.

Попри всі позитивні зрушення в економіці, активізація та ефективне ведення банківської кредитно-

інвестиційної діяльності українськими банками залежить і від інших не менш важливих факторів. Серед них, у першу чергу, варто виділити достатність ресурсної бази. Належна забезпеченість коштами дає змогу банківським установам виконувати більший спектр активних операцій. За таких обставин має значення також склад та структура банківських ресурсів. Адже тільки кошти, залучені або запозичені на тривалий термін, можуть бути використані в інвестиційних операціях. Наявність переважно коштів короткотермінового характеру, спонукає банки вкладати їх у звичні активні операції, наприклад, надавати споживчі кредити.

Не менш важливе значення має й попит на кредити, зміни якого впливають на рівень активізації інвестиційної банківської діяльності. Підвищення вартості кредитних ресурсів зменшує попит на них, особливо в найчисельнішій категорії позичальників - населення. За таких умов банки змушені шукати альтернативних шляхів ведення активної діяльності. Оптимальним варіантом у цьому випадку стає вкладення коштів у цінні папери, що, у свою чергу, передбачає наявність розвинутого ринку цінних паперів. Стан ринку залежить від попиту та пропозиції цінних паперів та їх привабливості для потенційних інвесторів. Банківські інвестиції у фінансові активи зростають зі зниженням вартості фондових інструментів. В іншому випадку банки надають перевагу кредитуванню.

Необхідною складовою банківської інвестиційної діяльності є моніторинг ринку позикових коштів. Попит на короткострокові та споживчі кредити пригальмовує інвестиційну діяльність банків, а зростаюча необхідність у довгострокових інвестиційних кредитах стимулює її.

Вагоме значення для розвитку кредитно-інвестиційної діяльності банківського сектора має загальнодержавна економічна політика. Упровадження дієвих монетарних, фіскальних та правових інструментів дасть змогу поліпшити умови ведення підприємницької діяльності, що покращить інвестиційний клімат у державі. Крім цього, одним із необхідних заходів, на нашу думку, є вдосконалення чинних та розробка нових нормативно-правових актів щодо банківського інвестування та, зокрема, кредитно-інвестиційної діяльності банків. Наявність єдиного підходу, чіткої стратегії та правового підґрунтя в цій сфері є важливою умовою не тільки для ефективної діяльності банківського сектора економіки, але й для соціально-економічного розвитку країни в цілому.

Висновки

1. Кредитно-інвестиційна діяльність банків характеризується такими ознаками: надання грошових коштів на довгостроковій основі на умовах платності, поверненості, строковості з метою реалізації інвестиційних проектів. Банківський кредит є одним із можливих джерел інвестиційних ресурсів. Займаючись кредитно-інвестиційною діяльністю, банки виходять на інвестиційний ринок як особливі суб'єкти, які виконують не стільки роль інвестора, скільки роль посередника, який акумулює на ринку тимчасово вільні грошові кошти фізичних і юридичних осіб та трансформує їх у кредитні ресурси інвестиційного призначення. Участь банків в інвестиційних процесах

сприяє рівномірному розподілу фінансових ресурсів між різними сферами підприємницької діяльності.

2. Аналіз практики кредитно-інвестиційної діяльності українських банків за період 2008-2012 роки показав, що основною складовою кредитно-інвестиційного портфеля банків є кредити, видані на потреби населення та суб'єктів господарювання. Частка цінних паперів у кредитно-інвестиційному портфелі вітчизняних банків становить лише 7 %, серед яких понад 80 % - державні цінні папери.

3. Активність українських банків у сфері кредиту та інвестицій в окреслений період пригальмувалася кризовими явищами, про що свідчать розраховані нами коефіцієнти рівня кредитно-інвестиційного портфеля.

4. Початок аналізованого періоду характеризується кредитною активністю банків, проте в подальші роки спостерігалася тенденція до її стрімкого зниження. Наразі умови для ведення ефективної кредитно-інвестиційної діяльності в Україні покращуються, що викликано позитивними зрушеннями в економіці держави.

5. Подальший розвиток кредитно-інвестиційної діяльності вітчизняних банків залежить від активної участі всіх суб'єктів процесу: населення як найбільшого постачальника грошових коштів, банків як посередника, кредитора та інвестора, суб'єктів господарювання як основних об'єктів вкладення ресурсів та держави як організатора правових відносин між усіма учасниками кредитно-інвестиційної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аналітичний огляд банківської системи України за 9 місяців 2011 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_III_kv_2011.pdf.
2. Бюлетень НБУ. - 2009. - № 3. - С. 35-40.
3. Бюлетень НБУ. - 2012. - № 2. - С. 54-58.
4. Герасимович А. М. Коефіцієнтний аналіз ліквідності балансу банку / А. М. Герасимович // Вісник КЕФ КНЕУ ім. В. Гетьмана. - 2011. - № 1. - С. 17-26.
5. Єпіфанов А. О. Оцінка кредитоспроможності та інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання : [монографія] / А. О. Єпіфанов, Н. А. Дехтяр, Т. М. Мельник. - Суми : УАБС НБУ, 2007. - 286 с.
6. Кидуэлл Д. С. Финансовые институты, рынки и деньги / Д. С. Кидуэлл, Р. Л. Петерсон, Д. У. Блэкуэлл. - СПб. : Изд-во "Питер", 2000. - 752 с.
7. Кльоба Л. Г. Управління банківською інвестиційною діяльністю в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 / Л. Г. Кльоба ; НАН України, Інститут регіональних досліджень. - Львів, 2008. - 21 с.
8. Леонов С. В. Банківське інвестування: взаємозв'язок економічних категорій / С. В. Леонов // Сучасні проблеми інноваційного розвитку держави : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції. - Дніпропетровськ, 2008. - Том 1. - С. 59-61.
9. Луців Б. Л. Кредитно-інвестиційна діяльність банків України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.04.01 / Б. Л. Луців ; Тернопільський держ. економічний ун-т. - Тернопіль, 2005. - 29 с.
10. Мамедов А. О. Международный финансовый менеджмент в условиях глобального финансового рынка : [монография] / А. О. Мамедов. - М. : Магистр, 2007. - 300 с.
11. Показники діяльності банків 2000-2012 рр. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://aub.org.ua>.

O. Zaslavs'ka

ANALYSIS OF THE CREDIT AND INVESTMENT ACTIVITIES OF THE UKRAINIAN BANKS

The article reviews the theoretical and practical aspects of credit and investment activity of domestic banks. There was estimated the credit and investment portfolio of the banking sector of Ukraine. Due to the current state of economy there were considered trends in credit and investment banking.

Key words: credit, investment, securities, credit and investment activities of the bank credit and investment portfolio.

© О. Заславська

Надійшла до редакції 30.05.2012

УДК 631.153. 3: 332. 33 (477)

ВИКОРИСТАННЯ ОРНИХ ЗЕМЕЛЬ І ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

МИКОЛА ЗОСЬ-КЮР,

кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту і права
Луганського національного аграрного університету

У статті досліджені питання найбільш раціональних підходів до використання орних земель під посіви сільськогосподарських культур з одночасним застосуванням найсучасніших виробничих технологій у рослинництві, відведення нормованих площ під чисті та зайняті пари, а також трансформації орних земель частково в сіножаті та культурні пасовища, спираючись на передовий у цьому відношенні досвід.

Ключові слова: аграрний сектор економіки, аграрні формування, орні землі, земельні трансформації, раціональні підходи, виробничі технології.

Постановка проблеми. Вирощування сільськогосподарських культур та рослинництво взагалі є основною галуззю аграрного сектора економіки України, оскільки від них залежить як забезпечення населення продовольчими товарами, так і тваринництва - кормовими ресурсами. Протягом 1990-2011 рр. у рослинництві сталися досить суттєві зміни: посівні площі під одні культури збільшилися суттєво, а під інші - скоротилися в рази. Це пояснюється намаганням власників отримати якнайбільший прибуток за короткий термін і з мінімальними витратами ресурсів. Хоча такі розрахунки, як показує практика, досить сумнівні. Адже збільшення посівних площ, наприклад, під соняшник, суттєво збіднює рілля, тож витрати на вирощування цієї культури все одно високі, просто наслідки такого "господарювання" віддалені в часі.

За даними статистики, під зерновими й зернобобовими культурами в 1990 році було зайнято 14583 тис. га, а у 2011 р. - 15724 тис. га; цукровими буряками, відповідно, 1607 тис. га і 532 тис. га; со-

няшником - 1636 тис. га і 4739 тис. га; кормовими культурами - 11999 тис. га і 2477 тис. га. За цей період площі, зайняті під соняшником, перевищили допустимі межі, що зумовило передчасне виснаження ґрунтів. Негативні прояви полягають також і в значному коливанні по роках урожайності всіх сільськогосподарських культур. Ми знаходимося у великій залежності від погодно-кліматичних умов того чи іншого року. Для рослинництва України характерна відсутність його стабільного розвитку. Тому проблем, пов'язаних із використанням земельних ресурсів у рослинництві, проявом трансформаційних процесів у землеробстві, існує дуже багато, що обумовлює актуальність їх наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій з проблеми. Фундаментом для проведення наукових досліджень і написання статті є праці, у яких висвітлюються проблеми функціонування аграрного сектора економіки України та системи управління земельними ресурсами сільськогосподарських товаровиробників. До таких спеціалістів належать